

Reportasjen fortsetter ...

En solid verktøykasse

En dag, om 11 år, skal han ut igjen i livet. Da håper han at verktøykassa er solid. Men han er tydelig på at tilbudene i Halden fengsel nå ikke hjelper til med det. Han verdsetter å snakke med Holseter, men Utsattmann er en ideell organisasjon som er der frivillig.

Han får snakket med Børmark i gangene nå og da.

- Jeg sitter bare på cella. Det er en grunn til at folk ber om hjelp. Nå har vi ikke psykolog å gå til her heller, sier han.

Holseter er tydelig på at han setter pris på tilliten de har både blant innsatte og ansatte, men han frykter at rehabiliteringen som skal ruste de innsatte til å komme ut igjen, er borte. Statistikken viser at sjansen også er større for at de kommer inn igjen.

- Ettervernet er vanskelig, og kan være direkte farlig å forsømme. Dette var det vi kalte et universitetsfengsel, nå er det en oppbevaringsplass. Men når vi får komme hit hver uke, så er Halden fengsel det eneste fengselet i Europa som jobber med menn som er misbrukt. Vi menn har en misforstått tilnærming, vi bruker fysikk og vold i stedet for ord. Jeg vokste selv opp med at ingen tar ansvar. Det er også veldig mye skam i dette. Vi prøver å være så normale som mulig når vi kommer ut igjen og skal bidra til samfunnet. Nå er dette bare et vanlig fengsel. Mitt håp er at den sittende regjeringen ser verdien av hva dette fengselet kan være, sier han nesten på bare ett utpust.

Tøffe gutter kan gråte

Vår tilmålte tid med Odd Raymond Olsen er over, og de store, kraftige karene reiser seg og gir hverandre en klem.

- Det er bare de tøffeste gutta som gråter. Vi menn er ikke gode nok til å gi hverandre en klem. For oss som har vært utsatt for overgrep, er nærhet problematisk senere i livet, sier Holseter.

Men de deler klemmen. De er tøffe nok til det.

Han følger Olsen til døra, og vi tar farvel før han blir fulgt samme vei ut igjen av Børmark.

Når han er ferdig med soningen i 2034 vil han ikke tilbake til Nordre Land, der han kommer fra. Han vil begynne på nytt i Nord-Norge. Forhåpentligvis mindre sint, mindre skamfull og nok for seg selv til å være noe for andre igjen.

Stigmatiserende

En av barnehegkjedene i landet har slagordet «En god start varer hele livet». Det gjør ofte også en dårlig start.

Det er erfaringen til «Torgeir». Han vil være anonym, men vi kjenner hans egentlig identitet.

- Jeg vil være anonym, for hvis du har blitt utsatt for overgrep så tenker folk at du selv kan være en potensiell overgriper. Det er stigmatiserende, sier han.

Da han var 11 år døde faren, og det førte til at mora ble psykisk syk. Da søkte han trøst hos et annet voksent familie-medlem. Denne personen trøstet gutten. Og misbrakte ham seksuelt.

I tillegg til dette ble han seksuelt misbrukt over flere år av et annet nært familiemedlem.

Han sitter inne for utpressing, og har noen måneder igjen av straffen i Halden fengsel.

- Jeg chattet på nettet med folk som er pedofile, og presset dem for penger, forteller han.

Han truet med å melde dem til politiet hvis de ikke betalte ham penger. Det endte med at de anmeldte ham, og han havnet i fengsel.

TATT I MOT: Jarle Holseter og Raymond Lønberg fra organisasjonen Utsattmann blir tatt i mot av Espen Rødsmoen fra Halden fengsel. De er i fengselet en til to dager hver uke.

ALLE FOTO: ANDERS SVENDSEN

- Det var vel en slags hevntanke, men jeg burde heller gått til politiet, så kunne de blitt tatt. Hensikten var at de skulle bli tatt, men også økonomisk for min del, sier han.

For han hadde havnet i et stort uføre uten fast bopel, uten jobb og penger.

Skam og skyld

60-åringen har levd et liv som har vært preget av skam og skyld. Han har jobbet som lærer i yrkeslivet, men etter at han fikk en dom for noe lignende i 2019 mistet han jobben.

- Det ble veldig mye rot i økonomien, og jeg mistet evnen til å ha en fast bopel. Det er også skambelagt, sier han og smiler forsiktig.

Han sier at han holder på humoren. Ikke som et overlevelsesinstinkt, men det er viktig for å lette dagene. Han har lett for å smile, snakker lavt og konsentrert, og er fokusert i samtalen.

Alle lagene med skam fikk følge av enda et lag da han i ungdommen var sikker på at han er homofil.

- Jeg prøvde å gå til psykolog, og hadde mitt første selvmordsforsøk i militæret.

Han har vært i samtaler med Raymond Lønberg fra Utsattmann i fengselet. Lønberg har også en faglig tilnærming til prosjektet, og har jobbet nærmere 35 år med mennesker i prostitusjonsmiljøet, mennesker med en rusproblematikk og mennesker utsatt for seksuelle overgrep.

Han har også erfaring som seksualrådgiver ved Støttesenteret mot seksuelle overgrep (SMSO) i Vest-Agder.

- Det er skammens vesen å ville stikke seg bort, sier Lønberg.

Troll ut i lyset

Han og «Torgeir» har snakket sammen om dette og mer. Løsnet på knutene. Plassere livet, og finne seg selv i det.

- Jeg har ønsket å bli innlagt, men det er ikke noe som heter langtidsinnlagt. Jeg har ikke bestandig vært klar for å si hva problemet er, og behandlingen har ikke vart lenge nok til å komme dit. I samtaler med Raymond har vi fått trolle fram i lyset. Han forstår det jeg sier.

I likhet med Olsen så har også han

vært mye sint.

- Men jeg blir mer sint på andres vegne, og har forsømt meg selv, sier han.

Politiet blir redningen

Det var sosialkontakten i fengselet som skjønte at han trengte mer hjelp, og satte ham i kontakt med Utsattmann. Han oppfordrer andre innsatte til å snakke med sin sosialkonsulent, og på den måten komme til riktig hjelp.

Han tok en overdose med piller rett før den siste rettssaken som ga ham dommen som han soner nå. Det var politiet som reddet ham.

- Det er de som har hjulpet meg mest, det har ikke helsevesenet klart. Psykisk helse burde kunne hjelpe oss i mellom-sjiktet også. De sier at de kan hjelpe deg hjemme, men da må du ha et hjem også, sier han.

Når han kommer ut etter endt soning, skal han fortsette å ha kontakt med Lønberg og Utsattmann. Da må han fortsette å jobbe med å legge vekk lag etter lag med skam.

Han kan begynne med å ikke skamme seg over å sitte i fengsel, og få seg et fast sted å bo.

Så kan kanskje livet begynne for 60-åringen. 50 år for sent.

- Jeg vil jo leve, jeg er interessert i nes-

te kapittel i livet mitt, sier han.

En annen type luft

Han takker lavmælt for samtalen. Vi takker for at han ønsker å fortelle. Han blir hentet tilbake til cella.

Sammen med Lønberg og Holseter blir vi hentet av Rødsmoen, og ført ut samme vei som vi kom inn. Men i motsetning til dem vi har møtt, så skal vi på utsiden nå.

- Odd Raymond har vervet andre til å snakke med oss, og det snakkes åpenlyst om oss i fengselet. Vi merker også at det er slitasje på de ansatte her. Det er en fare for at de innsatte går ut herfra som dynamitt, sier Holseter.

Sommersola steker på den åpne plassen før vi tar farvel med Rødsmoen og går inn gjennom sikkerhetsslusa igjen.

Toget tuter når det kjører forbi mot Halden, Oslo eller Göteborg. Kanskje enda lenger vekk. Vi kan bare forestille oss hva den lyden representerer for de som sitter inne.

Vi får tilbake eiendelene våre og går ut den siste døra. Ut av fengselet.

- Lufta er rett og slett litt lettere her ute, sier Holseter og trekker pusten dypt.

Det gjør vi også.

STØTTEPERSON: Fengselsbetjent Tove Børmark har vært en viktig person for Olsen. - Hun er mentoren min. Den beste kandidaten til å snakke med her inne. Bare slå av en prat og snakke om hvordan jeg har det når hue er fullt. Hun kan gi meg noen gode råd, sier han om henne.